

**№97 ЖАЛПЫ ОРТО БИЛИМ БЕРҮҮ
МЕКТЕБИ**

**ТУРМУШТУК ООР КЫРДААЛГА
ТУШУККАН БАЛДАРДЫ ЖАНА ҮЙ-
БҮЛӨЛӨРДҮ АНЫКТОО ЖӨНҮНДӨ
ЖОБО**

КАРАЛДЫ

Педагогикалык кеңештин

№ 17-токтому
« 9 » ноябрь 2022 -ж.

БЕКИТЕМ

№97 жалпы орто билим берүү
мектебинин директору

3.Э. Жээнтева
« 9 » ноябрь 2022 -ж.

№97 жалпы орто билим берүү мектеби

Турмуштук оор кырдаалга тушуккан балдарды жана үй-бүлөлөрдү аныктоо жөнүндө

ЖОБО

1. Жалпы жоболор

1. Ушул Жобо балдары бар үй-бүлөлөргө турмуштук оор кырдаалды жеңүүгө багытталган тиешелүү колдоо кызматтарын көрсөтүү максатында турмуштук оор кырдаалда турган балдарды жана үй-бүлөлөрдү аныктоонун жол-жобосун жөнгө салат.
2. Ушул эрежелерде төмөнкүдөй түшүнүктөр колдонулат:
 - Коомдук коркунучта турган бала- ата-энеси (аларды алмаштырган адамдар) балдарды тарбиялоо, аларды окутуу жана алардын жүрүм-турумун сактоо же терс таасирин тийгизүү боюнча милдеттерин аткарбаган же аларга ырайымсыз мамиле кылган жана коомго каршы имидж жашоосун өткөргөн бала;
 - Баланын муктаждыктарын көз жаздымда калтыруу- ата-энелердин же аларды алмаштырган адамдардын медициналык жардамга, тамак- ашка, кийим-кечеге, турак-жайга, тарбиялоого, билим алууга болгон негизги муктаждыктарын жетиштүү камсыз кылуунун жоктугу;
 - Аймактык мамлекеттик органдар-ички иштер, билим берүү, саламаттыкты сактоо, иш менен камсыз кылуу, миграция жана жаштар, саясаты, эмгекти коргоо чөйрөсүндө калкты каттоо, көзөмөлдөө жана контролдоо, жазык тутуму, алар өз компетенцияларынын чегинде аймактык бөлүмдөрү менен өз ара аракеттенишет. Турмуштук оор кырдаалда турган балдар жана үй-бүлөлөр менен иш алып барууда балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу орган. 3. Турмуштук оор кырдаалда турган балдар жана үй-бүлөлөр менен иштөө төмөнкү принцип менен негизделет:
 - жекече мамиле- балдардын жана үй-бүлөлөрдүн жеке муктаждыктарын эске алуу менен реабилитациялык процессти жүзөгө ашыруу жол менен жүзөгө ашырылат;
 - мыйзамдуулук- Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын талаптарын сактоону камсыз кылат;
 - татаалдык- бардык аймактык мамлекеттик органдардын, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмчөлөрүнүн, жегиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органдарынын жана турмуштук оор кырдаалда турган балдарга жана үй-бүлөлөргө социалдык кызмат көрсөтүүчү коммерциялык эмес уюмдардын өз ара аракеттенүүсүн камтыйт;
 - жоопкерчилик- балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмчөлөрүнүн кызматкерлеринин, аймактык мамлекеттик органдардын жана жергиликтүү

өз алдынча башкаруунун аткаруучу органдарынын жүктөлгөн милдеттердин аткарылышы үчүн жеке жоопкерчилигин билдирет;

- купуялуулук- турмуштук оор кырдаалда турган балдар жана үй-бүлөлөр жөнүндө алынган маалыматтарды ачыкка чыгарбоону камсыз кылат.

4. Балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмдөрү, аймактык мамлекеттик органдар жана жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органдары өз ишинде балдардын укуктарын коргоо жаатында Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларын жана мыйзамда белгиленген тартипте күчүнө кирген, Кыргыз Республикасынын катышуучусу болгон үй-бүлөлөр, эл аралык келишимдер.

2. Турмуштук оор кырдаалды алдын алуу боюнча

профилактикалык иштерди жүргүзүү

5. Турмуштук татаал кырдаалды алдын алуу боюнча профилактикалык иш-чаралар турмуштук оор кырдаалда трган балдарга жана үй-бүлөлөргө өз убагында кызмат көрсөтүү чараларынын тутумун камтыйт.

6. Балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмдөрү жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органдары менен биргеликте турмуштук оор кырдаалды алдын -алуу максатында профилактикалык иштерди жүргүзүшсүн, турмуштук оор кырдаалды эрте аныктоо максатында балалуу үй-бүлөлөргө мониторинг жүргүзүшсүн.

7. Балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын, аймактык мамлекеттик органдардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органдарынын аймактык бөлүмдөрү:

- педагогикалык, медициналык, социалдык, юридикалык кызматтарды алуу үчүн балдардын укуктарын коргоону камсыз кылуу;

- балдарды жана үй-бүлөлөрдү коргоо боюнча маалыматтык-консультациялык кызматтарды көрсөтүү;

- балдарды жана үй-бүлөлөрдү коргоо боюнча жарандардын арыздарын жана каттарын өз убагында кароо;

- ден- соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү балдары бар үй-бүлөлөрдү социалдык жактан колдоо, үй-бүлөлүк билим берүү, аларды социалдаштыруу, көз карандысыз жашоого даярдануу жана коомго интеграциялоо шарттарында балдардын мүмкүн болушунча өнүгүүсүн камсыз кылуу;

- баланын төрөлүшүн өз убагында мамлекеттик каттодон өткөрүү;

- ата-эненин (балдардын) балдарын таштап кетишине жана аларды саламаттык сактоо уюмдарында калтыруусуна жол бербөө чаралары;

- өспүрүмдөр арасындагы кылмыштуулуктун алдын алуу боюнча иш-чараларды жүргүзүү;

- үй-бүлөлүк баалуулуктарды жайылтуу жана балдарды адеп-ахлактык жана руханий тарбиялоо боюнча иш-чараларды өткөрүү;

- балдардын укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын камсыз кылуу, турмуштук оор кырдаалда турган үй-бүлөлөрдү жана балдарды коргоону камсыз кылуу боюнча чаралар, балдарды тарбиялоо жана багуу үчүн ата-энелердин (аларды алмаштырган адамдардын)

жоопкерчилиги жөнүндө маселелерди жалпыга маалымдоо каражаттарында туруктуу чагылдыруу;

- коомдо балдарга карата зомбулуктун жана ырайымсыз мамиленин ар кандай көрүнүштөрүнө карата чыдамсыз мамилени калыптандыруу;

- турмуштук оор кырдаалда турган балдарды жана үй-бүлөлөрдү коргоо боюнча эл аралык жана коммерциялык эмес уюмдар менен өз ара аракеттенүү жана кызматташуу.

3. Турмуштук оор кырдаалда турган балдарды жана

үй-бүлөлөрдү аныктоонун тартиби

8. Турмуштук оор кырдаалда турган балдарды жана үй-бүлөлөрдү идентификациялоо жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органдары менен бирдикте балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмдөрү тарабынан жүргүзүлөт.

9. Турмуштук оор кырдаалда турган балдарды жана үй-бүлөлөрдү аныктоого жардам төмөнкүлөр тарабынан көрсөтүлөт:

- аймактык мамлекеттик органдар;

- Кыргыз Республикасынын жарандары;

- турмуштук оор кырдаалда турган балдарга жана үй-бүлөлөргө социалдык кызматтарды көрсөтүүчү коммерциялык эмес уюмдар.

Турмуштук оор кырдаалда турган үй-бүлөлөрдү аныктоодо бул органдар, уюмдар жана адамдар эки күндүн ичинде балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмчөсүнө билдирүүгө милдеттүү.

10. Балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмдөрү жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органдары менен биргеликте турмуштук оор кырдаалда турган балдарды жана үй-бүлөлөрдү аныктайт:

- аймактык мамлекеттик органдардан, уюмдардан жана жарандардан оозеки же жазуу жүзүндө суроо-талаптарды алуу;

- жалпыга маалымдоо каражаттарынан маалымат алуу;

- пландаштырылган иш-чараларды (үй-бүлөлүк сурамжылоолор (анкета), ведомстволор аралык рейддер, акциялар, чогулуштар, калк менен жолугушуулар) өткөрүү.

11. Балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүнүн кызматкери, баланын (балдардын) жана үй-бүлөлөрүнүн көйгөйлөрү жөнүндө маалымат алганда, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органынын кызматкери менен бирдикте, 3 жумушчу күндөрү, баланын жана үй-бүлөнүн жашаган жерине (жайгашкан жерине) баруу менен, баланын көйгөйлөрүн (балдарын), үй-бүлөлөрүн, бала турган мекемелерин текшерүүнү жүрүзөт.

12. Үй-бүлөнү (бала жайгашкан мекеме) текшерүүдө балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүнүн кызматкери бала жайгашкан үй-бүлөнүн же мекеменин жашоо шарттарын текшерүү актысын толтурат (мындан ары акт), ошондой эле баланын көйгөйлөрү жана социалдык чаралар жөнүндө корутунду чыгарат, балдарды жана үй-бүлөнү колдойт.

Актыга үй-бүлөнүн (бала жайгашкан мекеменин) жашоо шартын сурамжылоого катышкан адамдар кол коюшат, актынын көчүрмөсү сурамжылоого катышкан адамдарга, керек болсо алуу үчүн берилет, алардын компетенциясынын чегинде тиешелүү чаралар.

13. Балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмү үй-бүлөнүн (бала жайгашкан мекеменин) жашоо шартын экспертизадан өткөрүү актыны карап, баланы жана үй-бүлөнү оор турмушта деп таануу жөнүндө чечим кабыл алат. Ушул эреже 1-тиркемесине ылайык форма боюнча, Балдар Реестеринде жана турмуштук оор кырдаалда турган үй-бүлөлөрдө, бала жана үй-бүлө жөнүндө маалыматтарды каттоодо.

4. Турмуштук оор кырдаалда турган балдарды жана үй-бүлөлөрдүн абалын комплекстүү баалоо, үй-бүлө менен жекече иштөө планын жана баланы коргоо боюнча жеке планды иштеп чыгуу жана бекитүү

14. Балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүнүн кызматкери менен бирдикте, 10 жумушчу күндүн ичинде, жашаган жерине (жайгашкан жери) баруу менен турмуштук оор кырдаалда турган бала жана үй-бүлө, ар бир баланын жана үй-бүлөнүн көйгөйлөрүнө ар тараптуу баа берүүнү, зарылчылык болсо, ички иштер органдарынын кызматкерлерин, саламаттыкты сактоо, социалдык педагог жана башкаларды тартуу менен.

Комплекстүү баалоо интервью алуу жана турмуштук оор кырдаалда турган баланын абалын ар тараптуу баалоо үчүн Анкетаны толтуруу жана турмуштук оор кырдаалда турган үй-бүлөнүн абалын ар тараптуу баалоо үчүн Анкета, ушул эрежелердин 2 жана 3-тиркемелерине ылайык формада жүргүзүлөт.

15. Комплекстүү баалоо үй-бүлө мүчөлөрү менен, мүмкүн болсо, ар бир бала менен туура баардашуу түрүндө жүргүзүлөт, анда төмөнкүлөр аныкталат:

- баланын жана үй-бүлөнүн социалдык көйгөйлөрү жана муктаждыктары;
- медициналык көйгөйлөр жана баланын, үй-бүлөнүн муктаждыктары;
- баланын жана үй-бүлөнүн психологиялык-педагогикалык көйгөйлөрү жана муктаждыктары.

16. Зарыл болгон учурда, бала жана үй-бүлө жөнүндө толук маалыматтарды чогултуу максатында аймактык мамлекеттик органдардын, билим берүү уюмдарынын, социалдык тейлөө мекемелеринин, турмуштук оор кырдаалда турган балдарды колдоо жаатында иштеген коомдук уюмдардын өкүлдөрү менен жолугушуулар өткөрүлөт.

Жашаган жери боюнча үй-бүлө мүчөлөрү жок болгон учурда, балдарды коргоо ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүнүн кызматкери коңшулары, айыл башчысы менен маектешүү жолу менен бала жана үй-бүлө жөнүндө маалыматтарды чогултат.

17. Бала жана үй-бүлө жөнүндө чогултулган маалыматтардын негизинде, ар тараптуу баалоого катышкан адамдар баланын жана үй-бүлөнүн керектүү кызматтарга муктаждыктары жөнүндө корутундуну түзөт.

Корутунду сурамжылоолорго ар тараптуу баалоого катышкан адамдар кол коет.

18. Турмуштук оор кырдаалда турган баланын жана үй-бүлөнүн, социалдык жана башка кызматтардын муктаждыктары жөнүндө корутундунун негизинде балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүнүн кызматкери, аткаруу органынын адиси менен бирдикте жергиликтүү өз алдынча башкаруу, ушул эрежелердин 4 жана 5-тиркемелерине

ылайык форма боюнча үй-бүлө менен жекече иштөө пландарын жана баланы коргоо боюнча жеке планды иштеп чыгат.

19. Үй-бүлө менен жекече иштөө планынын жана баланы коргоо боюнча жеке пландын долбоору балага зарыл социалдык, укуктук, психологиялык, педагогикалык, медициналык жардам көрсөтүү боюнча иш-чаралардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн тизмесин камтыйт, баланын жагымдуу өнүгүүсүн сактоого жана алга жылдырууга, ошондой эле ата-энелеринин, камкорчуларынын баланы багууга жана ага кам көрүүгө жооптуу болгон башка адамдардын билим берүү жөндөмдөрүн жана мүмкүнчүлүктөрүн бекемдөөгө багытталган турмуштук оор кырдаалда турган үй-бүлө, алардын убактысын көрсөтүү ишке ашыруу жана жооптуу адамдар.

20. Социалдык жардам төмөнкүлөрдү камтыйт:

- үй-бүлөгө же балага гуманитардык же материалдык жардам көрсөтүү;
- турмуштук оор кырдаалда турган баланын социалдык кызматтарды алуу үчүн тиешелүү социалдык борборлого жиберүү;
- ата-энесинин камкордугусуз калган жана аз камсыз болгон үй-бүлөлөрдүн балдарын ден соолукту чыңдоо лагерлерине жөнөтүү;
- турмуштук оор кырдаалда турган баланын жана үй-бүлөнүн социалдык патронажы;
- социалдык кызмат көрсөтүүлөрдүн башка түрлөрү.

21. Юридикалык жардам төмөнкүлөрдү камтыйт:

- үй-бүлө мүчөлөрүнө акысыз юридикалык жардам алууга жардам берүү;
- инсандыгын тастыктаган документтерди алууга же калыбына келтирүүгө жардам көрсөтүү;
- камкорчулукту белгилөөгө, асырап алуу ошондой эле баккан адамынан айрылганы үчүн мамлекеттик жөлөк пулдарды жана пенсияларды алуу үчүн зарыл документтерди чогултууга көмөк көмөктөшүү;
- мамлекеттик жана мамлекеттик эмес уюмдарда балдардын жана майыптардын кызыкчылыктарын коргоо;
- Мыйзамдуу укуктарды бузган мамлекеттик органдардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органдарынын аракеттерине же аракетсиздигине даттанууларды даярдоодо жана берүүдө үй-бүлө мүчөлөрүнө жардам көрсөтүү;
- юридикалык кызматтын башка түрлөрү.

22. Психологиялык жана педагогикалык жардам төмөнкүлөрдү камтыйт;

- ата-энелердин же аларды алмаштырган адамдардын ортосунда балдарды окутуунун зарылдыгы жөнүндө түшүндүрүү иштерин жүргүзүү;
- турмуштук оор кырдаалда турган үй-бүлөлөргө жана балдарга психологиялык кызмат көрсөтүүлөрдү алууга жардам берүү;
- турмуштук оор кырдаалга кабылган балдарды спорт секцияларына жана маданий- эс алуу иш-чараларына тартуу;
- катаал мамилеге (зордук-зомбулукка) дуушар болгон балдарга жана мыйзамга каршы келген балдарга психологиялык кызматтарды көрсөтүүгө көмөктөшүү;

-психологиялык жана билим берүү кызматтарынын башка түрлөрү.

23. Медициналык жардамга төмөнкүлөр кирет:

- саламаттыкты сактоо уюмунда балага медициналык жардам алууда ата-энелерге же мыйзамдуу ;
- оор турмуштук кырдаалада турган балдардын саламаттыкты сактоо уюмуна коштоо;
- ата-энелерге же аларды алмаштырган адамдарга, баланын майыштыгын текшерүүдө (каттоодо) жана кайра текшерүүдө жардам;
- үй-бүлө мүчөлөрүнүн же баланын социалдык жана медициналык патронажын уюштуруу;
- медициналык кызматтын башка түрлөрү.

24. Балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүнүн кызматкери үй-бүлө башчысы (аны алмаштырган адам) менен үй- бүлө менен жекече иштөө планынын жана үй-бүлөнү коргоонун жеке планынын долбоорун макулдашат. Бала жана аларды керектүү материалдар менен кошо жергиликтүү мамлекеттик администрациянын алдындагы Балдар иштери боюнча комиссиянын (шаардык мэриянын) кароосуна жөнөтөт (мындан ары - Балдар боюнча комиссия).

25. Балдар иштери боюнча комиссия 10 календардык күндүн ичинде материалдарды, үй-бүлө менен жеке иш планынын долбоорлорун же баланы коргоонун жеке планын карайт, Тиешелүү чечим кабыл алат, ал формалдаштырылган жергиликтүү мамлекеттик администрациянын (шаардык мэриянын) чечими.

26. Балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмү турмуштук оор кырдаалда турган үй-бүлөнү, үй-бүлө менен жеке иштөө планында же баланы коргоонун жеке планында белгиленген мөөнөттөргө көз салат.

27. Балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүнүн башчысы үй-бүлө жеке иштөө планында көрсөтүлгөн иш-чараларды жүзөгө ашырууга жооптуу адамдардын ишин координациялоо үчүн жана баланы коргоо үчүн жооптуу кызматкерди дайындайт.

28. Балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүнүн кызматкери:

- үй-бүлө менен жекече иштөө планын же баланы коргоонун жеке планын ишке ашыруу жөнүндө маалыматтарды чогултуу;
- зарылчылыкка жараша үй-бүлөгө конокко баруу;
- жеке үй-бүлөлүк иш планында же балдарды коргоонун жеке планында каралган үй-бүлөгө жана балага, баланын жана үй-бүлөнүн муктаждыктарын канааттандырууга жардам берүү;
- үй-бүлөдөгү өзгөрүүлөрдүн динамикасын жана үй-бүлөгө жана балдарга көрсөтүлгөн кызматтарды талдоо;
- үй-бүлө менен жекече иштөө планында же баланы коргоонун жеке планында көрсөтүлгөн иш-чараларды жүзөгө ашырууга жооптуу адамдардын жолугушууларды, консультацияларды уюштуруу жана аткаруучулардан жазуу жүзүндө маалымат алуу же аткарылбашы жөнүндө.
- иш-чаралардын аткарылбай калышынын себептерин жана үй-бүлөнүн жеке иш планына жана балдарды коргоонун жеке планына өзгөртүүлөрдү киргизүү зарылдыгын көрсөтүү менен иш-чаралардын аткарылышы;
- үй-бүлө менен жекече иштөө планына жана же баланы коргоо боюнча жеке планга өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду иштеп чыгуу жана аларды Балдар боюнча комиссиянын кароосуна киргизүү,

Үй-бүлөлүк көзөмөл зарылчылыкка жараша, бирок үч айда бир жолудан кем эмес

жүргүзүлөт.

29. Турмуштук оор кырдаалда турган баланын жана үй-бүлөнүн абалын кайталап комплекстүү баалоо зарылдыгына жараша, бирок жарым жылда бир жолудан кем эмес жүргүзүлөт. Кайра жүргүзүлгөн ар тараптуу баалоонун натыйжалары боюнча, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмү Балдар иштери боюнча комиссияга үй-бүлө менен жекече иш алып баруу планына тиешелүү өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө тиешелүү материалдарды берет жана же баланы коргоо боюнча жеке план, же баланы алып салуу, үй-бүлөлүк эсеп.
30. Үй-бүлө менен жекече иштөө планынын жана же баланы коргоонун жеке планынын аткарылышын камсыз кылуу учун, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүнүн кызматкери үй-бүлөнү жана баланы коштоп жүрөт (балдар) турмуштук оор кырдаалда, үй-бүлө менен жекече иштөө планын жана же баланы коргоо боюнча жеке планды ишке ашыруу боюнча иш-чараларды жүзөгө ашырууга жооптуу адамдардын, органдардын жана уюмдардын өз ара аракеттерин координациялайт.
31. Аткаруучулар тарабынан үй-бүлө менен жекече иштөө планында же баланы коргоонун жеке планында аткарылбаган учурда, иш-чаралар белгиленген мөөнөттөрдө, Комиссиянын чечиминин негизинде Балдар иштери боюнча, жергиликтүү мамлекеттик администрациянын башчысы (шаардын мэри) Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык тиешелүү чараларды көрөт.
32. Жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органдарынын алдындагы социалдык маселелер боюнча комиссиялар, эгерде зарыл болсо, баланын (балдардын) жана үй-бүлөнүн көйгөйлөрү боюнча корутундунун негизинде балага мүмкүн болгон жардам жана колдоо көрсөтүү жөнүндө чечим кабыл алышат.

5. Ата-энесинин камкордугусуз калган балдарды социалдык жактан колдоо

33. Ата-энесинин камкордугусуз калган баланы (балдарды) (ата-энесин) таштап кеткендиги жөнүндө кабардар болгон адам, эки күндүн ичинде балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын тиешелүү аймактык бөлүмчөсүнө билдирүүгө милдеттүү.
34. Ата-энесинин камкордугусуз калган бала жөнүндө маалымат алгандан кийин, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүнүн кызматкери ата-энесинин камкордугусуз калган баланын (балдардын) көйгөйлөрүнө ар тараптуу баа берет жана камсыз кылат. Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык баланын (балдардын) мүлкүнүн сакталышы.
- Ата-энесинин камкордугусуз калган балага (ата-энесине) жакындары тарабынан камкордук көрүлбөгөн факты аныкталгандан кийин, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмү дароо баланы фостердик үй-бүлөгө же балдар интернатына убактылуу жайгаштырууну камсыз кылат. Кыргыз Республикасынын 2013-жылдын 24-сентябрында "Камкордукка алуу маселелери жөнүндө" токтомуна ылайык.
35. Комплекстүү баалоонун натыйжалары боюнча балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмчөсүнүн кызматкери баланы коргоо боюнча жеке пландын долбоорун иштеп чыгат жана Балдар боюнча комиссиянын кароосуна киргизет.
36. Ата-энесинин камкордугусуз калган бала камкордукка алынышы керек:
- камкорчулуктагы туугандарынын үй-бүлөсүнө;
 - камкорчулардын үй-бүлөсүнө;
 - асырап алуучу үй-бүлөгө;
 - бакма (тарбиялануучу) үй-бүлөгө;
 - алдын-ала камкордукка алынганда;

- өзгөчө учурларда (ата-энесинин камкордугусуз калган баланы үй- бүлөдө тарбиялоо үчүн өткөрүп берүү мүмкүнчүлүгү жок болгон учурда) - балдар интернатына.
37. Ата-энесинин камкордугусуз калган бала балдар интернатына жиберилгенде, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмү балдар интернат мекемесинин администрациясы менен бирдикте биологиялык үй-бүлөнү же туугандарын баланы үй-бүлөсүнө бириктирүү максатында иштейт.
38. Эгерде баланы биологиялык үй-бүлөгө бириктирүү же туугандарынын үй-бүлөсүнө жайгаштыруу мүмкүн болбосо, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүнүн кызматкери ата-энесинин камкордугусуз калган бала үчүн анкета толтурат, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2010-жылдын 2-мартындагы №125 "Ата- энесинин камкордугусуз калган балдар" жөнүндө, "Мамлекеттик маалымат банкын түзүүнүн жана пайдалануунун тартиби жөнүндө" токтому менен бекитилген.
39. Ата-энесинин камкордугусуз калган ар бир бала учун балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүнүн кызматкери өздүк делосун баштайт. Ата-энесинин камкордугусуз калган баланын өздүк делосунда төмөнкү документтер камтылышы керек:
- ата-энесинин камкордугусуз калган бала үчүн анкета;
 - баланын туулгандыгы жөнүндө күбөлүгү же баланын туулгандыгы жөнүндө күбөлүгүнүн көчүрмөсү;
 - өбаланын ата-энесинин камкордугусуз калгандыгын тастыктаган документтердин бири: ата-энесинин каза болгондугу жөнүндө күбөлүк; баланын ата-эне укугунан ажыратуу же чектөө жөнүндө соттун чечими; ата-энени (балдарды) аракетке жөндөмсүз, дайынсыз жоголду же өлдү деп таануу жөнүндө соттун чечими; ташталган (табылган) баланын ички иштер органы тарабынан түзүлгөн актысы; баланы асырап алууга, өткөрүп берүү жөнүндө ата-энесинин арызы;
 - саламаттыкты сактоо уюму тарабынан берилген баланын ден-соолугу, физикалык жана психикалык өнгүүсү жөнүндө маалымат;
 - саламаттыкты сактоо жаатындагы ыйгарым укуктуу орган белгилеген форма боюнча баланын өнүгүү тарыхы;
 - саламаттыкты сактоо жаатындагы ыйгарым укуктуу орган бекиткен формадагы профилактикалык эмдөөлөрдү эсепке алуу картасы;
 - баланын билими жөнүндө документ (эгер бар болсо);
 - балага таандык мүлктүн тизмеси жана анын сакталышына жооптуу адамдар жөнүндө маалыматтар;
 - балага турак жай аянтын берүү жөнүндө документтер;
 - алиментти өндүрүү жөнүндө соттун чечими;
 - ата-энесинин камкордугусуз калган баланын мамлекеттик жолок пул же багуучусунан ажырагандыгына байланыштуу пенсия алуу укугун тастыктаган документтер;
 - тиешелүү жергиликтүү мамлекеттик администрациянын (шаардык мэриянын) чечими менен бекитилген балдарды коргоонун жеке планы.
40. Ата-энесинин камкордугусуз калган бала мамлекеттик балдар интернат мекемесине (балдар үйү, жетим балдар жана ата-энесинин камкордугусуз калган балдар үчүн мектеп-интернат, акыл-эс жана дене-бой жагынан мүмкүнчүлүгү чектелген балдар үчүн мектеп-интернат ж.б.) жиберилген учурда, ушул Эрежелердин 39-пунктунда көрсөтүлгөн документтердин түп нускалары менен кошо ата-энесинин камкордугусуз калган баланын өздүк делосу тиешелүү мекеменин администрациясына өткөрүлүп берилет.

Ата-энесинин камкордугусуз калган бала менчиктин жеке түрүнө ээ болгон балдар интернатына бекитилгенде, Балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын тиешелүү аймактык бөлүмүндө, ушул Эрежелердин 39-пунктунда көрсөтүлгөн документтердин туп нускаларын камтыган ата-энесинин камкордугусуз калган баланын өздүк делосу сакталат.

Бала камкорчулукка (камкордукка) алынганда, асырап алуу үчүн, фостердик үй-бүлөдө ушул Эрежелердин 39-пунктунда көрсөтүлгөн документтердин күбөлөндүрүлгөн көчүрмөлөрү балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүндө сакталат.

6. Мүмкүнчүлүгү чектелген балдарды социалдык жактан колдоо

41. Мүмкүнчүлүгү чектелген баласы бар үй-бүлө аныкталганда, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүнүн кызматкери, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органынын кызматкери менен бирдикте, барган жерине баруу менен үй-бүлөнүн жашаган жери, ден-соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү баланын жана үй-бүлөнүн көйгөйлөрүнө ар тараптуу баа берет жана жеке үй-бүлөлүк иш планын жана балдарды коргоонун жеке планын иштеп чыгат.
42. Саламаттыкты сактоо уюмдары, баланын майыштыгын көрсөткөн белгилери бар балдарды аныктоодо, баланын майыптыгын аныктоо, баланын майыптыгын текшерүүгө (каттоого) жана кайрадан текшерүүгө көмөктөшүү үчүн аларды тиешелүү медициналык-социалдык эксперттик комиссияга жөнөтөт.

Зарыл болгон учурда, баланы өз убагында медициналык-социалдык текшерүүдөн өткөрүү учун, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүнүн кызматкери, ден-соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү балдары бар үй-бүлөлөрдү коштоп жүрөт.

43. Мамлекеттик билим берүү уюмдары, жалпы билим берүү уюмдарында мүмкүнчүлүгү чектелген балдарга билим берүү кызматтарын көрсөтүү үчүн шарттарды түзүшөт, жалпы билим берүү уюмдарына бара албай калган балдарга, үйдө билим берүү кызматтарын көрсөтүшөт.

Үйдөн билим берүү кызматын алган балдар жөнүндө маалымат, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүнө өткөрүлүп берилет.

44. Мүмкүнчүлүгү чектелген балдарды реабилитациялоо жана реабилитация кызматын уюштуруу үчүн, аймактык мамлекеттик органдар жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органдары менен бирдикте, ден-соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү балдардын, алардын кызмат көрсөтүүлөрүнө жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуу үчүн шарттарды түзүшөт.
45. Балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмдөрү жана жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органдары, ден-соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү балдары бар ата-энелерге Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык мамлекеттик колдоо чаралары жөнүндө маалымдашат.
46. Ден-соолукту чыңдоочу уюмдар ден-соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү балдардын ата-энелерине ден-соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелген балдарды жалпы камкордукка алууда практикалык көндүмдөргө ээ болууга кеңеш беришет.

7. Балдар эмгегинин эн начар формаларына катышкан балдарды социалдык жактан колдоо

47. Балдар эмгегинин эн начар формаларына катышкан балдарды аныктоодо, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүнүн кызматкери,

жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органынын кызматкери менен бирдикте, ошол жерге баруу менен жумушта же баланын жашаган жеринде, балдардын эмгегинин эң начар формаларына тартылган баланын көйгөйлөрүнө ар тараптуу баа берет.

Балдар эмгегинин эң начар формаларына катышкан баланын көйгөйлөрүнө ар тараптуу баа берүүдө төмөнкүлөр жүргүзүлөт:

- маалыматтарды аныктоо үчүн баладан суракка алуу (фамилиясы, аты, атасынын аты, жашы, жашаган дареги, ата-энеси жөнүндө маалымат);
- баланы эмгекке түрткөн себептерди аныктоо;
- жумуш ордун текшерүү жана эмгек шарттарын баалоо.

Эгерде баланын ден-соолугуна зыян келтирүүчү балдар эмгегинин начар түрлөрүнө тартылган балдар аныкталса, балдарды жумуш ордунда шашылыш түрдө алып салуу жүргүзүлөт.

48. Эмгекти коргоо чөйрөсүндөгү көзөмөлдөө жана контролдоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын кызматкерлери, менчигинин түрүнө карабастан, ишканаларда, мекемелерде жана уюмдарда баланын жумуш ордун текшерешет.

49. Эмгекти коргоо жаатында көзөмөлдөө жана контролдоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын кызматкери:

- баланын жашынын аткарылган жумуштун көлөмүнө шайкештигин белгилейт;
- жумуш берүүчү менен Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексине ылайык түзүлгөн, бала менен эмгек келишиминин бар экендиги жөнүндө сүйлөшүү жүргүзөт;
- жумуш берүүчүлөр менен Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинде белгиленген эмгекти коргоо талаптарын сактоо боюнча түшүндүрүү иштерин жүргүзөт;
- балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүнө балдар эмгегинин эң начар формаларына тартылган балдар жөнүндө маалымат жиберет.
- Эгерде жалпы билим берүү уюмуна барбаган бала аныкталса, анда балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык билим берүү органы менен биргеликте баланы окууга тартуу боюнча чараларды керет.

50. Жумушка орноштуруу, миграция жана жаштар саясаты жаатындагы ыйгарым укуктуу орган, Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексине ылайык, Балдар иштери боюнча комиссиянын чечиминин негизинде жаш курагына жеткен балдарды ишке орноштурууга көмөктөшөт. Билим алууга тоскоол болбогон, ден-соолукка жана баланын социалдык өнүгүүсүнө зыян келтирбеген жумуштарды аткаруу.

51. Аймактык мамлекеттик органдар жана жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органдары ата-энелердин же аларды алмаштырган адамдардын ортосунда балдарды, балдардын эң начар эмгегине тартуунун терс кесепеттери жөнүндө, аларды багуу, билим берүү жана аларга жоопкерчилиги жөнүндө түшүндүрүү иштерин жүргүзүшөт.

8. Мыйзамга каршы келген баланы социалдык жактан

колдоо

52. Ички иштер органынан баланы кармоо жөнүндө маалыматты алгандан кийин, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүнүн кызматкери, анын укуктарын коргоо үчүн баланын кармалган жерине келиши керек.

53. Кылмыш жоопкерчилигине жашы жете элек өспүрүмдөр тарабынан жасалган кылмыштын фактысын аныктоодо, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүнүн кызматкери төмөнкү жагдайларды белгилейт:

- ушул актынын түзүлүшүнө себеп болгон себептер жана шарттар;

- жасалган жосундун социалдык коркунучтуулук даражасы;
 - жашы жете элек кызды тарбиялоо шарттары;
 - кылмыш-жаза мыйзамдарында каралган жашы жете электер тарабынан экинчи кылмышты жасоо тобокелдигинин болушу.
54. Балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүнүн кызматкери, бала кармалган учурдан тартып:
- баланын жана анын үй-бүлөсүнүн көйгөйлөрүнө ар тараптуу баа берүүнү жүргүзөт, үй-бүлө менен жекече иш алып баруу пландарынын долбоорун жана баланы коргоо боюнча жеке планды иштеп чыгат;
 - баланын пайдасына күбөлөндүргөн материалдарды чогултат;
 - адвокат (жактоочу) менен макулдашуу боюнча баланы реабилитациялоо иш-чаралардын планын иштеп чыгат жана Балдар иштери боюнча комиссиянын кароосуна киргизет;
 - жазык сот өндүрүшүнүн бардык стадияларында болот.
55. Аймактык ички иштер органдары кылмыш-жаза тутумунун органдары жана балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмдөрү менен бирдикте кылмыш жасаган, жашы жете элек өспүрүмдү көзөмөлдөө боюнча чараларды көрүшөт, ал өз үй-бүлөсүндө калат. Мисалы:
- жалпы билим берүү уюмуна үзгүлтүксүз баруу;
 - медициналык кароодон өтүү;
 - белгилүү бир жерлерге барууга же айрым адамдар менен баарлашууга тыюу салуу;
 - аймактык административдик бирдиктин чегинен чыгууга тыюу салуу;
 - жазык-аткаруу тутумунун органдарын билбей туруп, жашаган жерин өзгөртүүгө тыюу салуу.
56. Жашы жете элек өспүрүм үй-бүлөдө жашай албаган учурда же ушул Эрежелердин 56-пунктунда көрсөтүлгөн милдеттерди аткарбаса, аймактык ички иштер органы альтернатива колдонуу жөнүндө чечим чыккан жердеги сотко билдирет.
57. Эгерде сот жашы жете элек кызды эркиндигинен ажыратуу жөнүндө чечим чыгарса, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмү, жазаны аткарууну жүзөгө ашырган мекемеге реабилитациялоо боюнча мурда кабыл алынган иш-чаралардын планын жиберет.

9. Катаал мамилеге (зомбулукка) дуушар болгон балдарды социалдык жактан колдоо

58. Катаал мамилеге (зордук-зомбулукка) кабылган бала жөнүндө кабардар болгон адам бул бала жөнүндө маалыматты дароо балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүнө жана укук коргоо органдарына өткөрүп берет.
59. Балага карата катаал мамиле (зомбулук) жөнүндө маалыматты алганда, балдарды коргоо боюнча аймактык бөлүмдүн кызматкери, ички иштер органынын кызматкери менен бирдикте, ошол эле замат (ошол эле күнү) балага карата зомбулук фактысын аныктоо жана анын үй-бүлөсүнүн көйгөйлөрүнө ар тараптуу баа берет.
- Комплекстүү баалоо жүргүзүүнүн жүрүшүндө төмөнкүлөр аныкталат:
- үй-бүлөдө (ал турган мекемеде) балага карата орой мамиле (зомбулук) фактысы болгонбу;
 - бала тиешелүү адистердин (медициналык кызматкерлердин, психологдордун) жардамына муктажды?
 - бала үй-бүлөдө (ал турган мекемеде) кала алабы?

Чукул учурларда, үй-бүлөдө баланын өмүрүнө жана ден-соолугуна түздөн-түз коркунуч жаралган учурда, ал жаткан мекемеде (физикалык, психологиялык, сексуалдык зомбулук, зордук-зомбулук же эксплуатация), ички иштер кызматкери менен бирдикте балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмү, бала күбөлөндүрүүчү адамдардын катышуусунда үй-бүлөдөн (ал турган мекемеден) чыгарылат жана баланы алып коюу жөнүндө акт түзүлөт.

Баланы тартып алуу актысы төрт нускада түзүлүп, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүнүн мөөрү менен күбөлөндүрүлөт жана ички иштер органына, ата-энелерине же аларды алмаштырган адамдарга өткөрүлүп берилет.

Балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмү 24 сааттын ичинде сотко шашылыш түрдө көрүлүп жаткан чаралар жөнүндө маалымат берет жана баланы Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартипте үй-бүлөдөн (ал турган мекемеден) тышкары жайгаштырат.

- 10 жашка толгон бала, аны үй-бүлөдөн (ал турган мекемеден) чыгарганда, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүнүн кызматкери, аны коргоону камсыз кылуунун жол-жобосун түшүндүрөт.
- 60. Бала үй-бүлөдөн (ал турган мекемеден) чыгарылганда, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмү ата-энелерине же аларды алмаштырган адамдарга, анын аракеттерине сотто, даттануу мүмкүнчүлүгү жөнүндө жазуу жүзүндө билдирет.
- 61. Зарыл болгон учурда, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмү үй-бүлөдөн (ал турган мекемеден) чыгарылган баланы медициналык жардам көрсөтүү үчүн саламаттыкты сактоо уюмуна берет.

Медициналык жардам көрсөтүлгөндөн кийин, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмү баланы жакындарына, убактылуу камкордукка алуу менен, 6 айга чейинки мөөнөткө же фостердик үй-бүлөгө өткөрүп берет жана мындай мүмкүнчүлүктүн жоктугу.

Балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмү үй-бүлөнү турмуштук оор кырдаалдан алып чыгуу жана ата-энелер менен балдардын ортосундагы мамилелерди калыбына келтирүү үчүн үй-бүлө менен иштешет.

62. Ички иштер органдары:

- балага карата орой мамилени (зомбулукту) жасаган адамдарды Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык административдик же жазык жоопкерчилигине тартуу боюнча чараларды керет;
- баланын коомдук кооптуу абалга туш болгон жагдайлары аныкталгандан кийин, ата-энелери же аларды алмаштырган адамдар алдын алуу чараларын көрүү үчүн ички иштер органына профилактикалык каттоого турушат;
- ата-энелер же аларды алмаштырган, балдарга терс таасирин тийгизген адамдар менен жекече профилактикалык иштерди жүргүзүүгө жана алардын балдардын укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын урматтоосун камсыз кылуу боюнча чараларды көрүүгө;
- коомдук кооптуу абалда турган балдар жана ички иштер органдарында катталган үй-бүлөлөр жөнүндө маалыматтарды маалымат базасына киргизүүгө.

63. Балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмдөрү физикалык, психологиялык зомбулук фактысын аныктоодо же баланын негизги муктаждыктарын эске албаганда:

- баланын ырайымсыз мамиленин (зомбулуктун) бардык түрлөрүнөн коргонуу укугун ишке ашыруу;
- зомбулуктун кесепеттери жана анын өнүгүшү үчүн, баланын негизги муктаждыктарын эске албай коюу жөнүндө ата-энелер же аларды алмаштырган адамдар менен сүйлөшүү

жүргүзүү;

- ата-энелерине же аларды алмаштырган адамдарга, алардын жоопкерчилиги жөнүндө билдирүүгө жана балага карата катаал мамилеге (зомбулукка) жол берилбестиги жөнүндө жазуу жүзүндө эскертүү берүүгө;
 - ички иштер органында профилактикалык каттоого туруу үчүн үй- бүлөнү каттоого арыз берүүгө жана үй-бүлөдөгү кырдаалдын өзгөрүүсүнө көз салууга;
64. Балдар мекемесинде балага карата катаал мамиле (зомбулук) жасалгандыгы жөнүндө маалыматы бар адамдар маалыматты укук коргоо органдарына жана балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүнө өткөрүп берүүгө милдеттүү.

10. Турмуштук оор кырдаалда турган баланы жана үй-бүлөнү каттоодон чыгаруу

67. Турмуштук оор кырдаалда турган баланы жана үй-бүлөнү балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмүндөгү реестрден чыгаруу учун негиз болуп төмөнкүлөр саналат:
- бала жана үй-бүлө үчүн турмуштук оор кырдаалды жараткан себептерди жана шарттарды четтетүү, үй-бүлө менен жеке иштөө планына жана жеке планга ылайык балага жана үй-бүлөгө социалдык колдоо көрсөтүү;
 - турмуштук оор кырдаалда калган адамдын өлүмү (каза болгондугу жөнүндө күбөлүктүн негизинде), сот дайынсыз жоголду, өлдү деп таануу (соттун чечиминин негизинде);
 - Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралган учурларды кошпогондо, турмуштук оор кырдаалда турган баланын 18 жашка толушу;
 - турмуштук оор кырдаалда турган баланын, үй-бүлөнүн Кыргыз Республикасынын чегинен чыгып кетиши.
68. Турмуштук оор кырдаалда турган бала, үй-бүлө башка аймакка чыгып кеткен учурда, жаңы жашаган жери жөнүндө маалымат болгондо, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмү жазуу жүзүндө билдирүүгө тийиш. Баланын жаңы жашаган жеринде балдарды коргоо боюнча тиешелүү аймактык бөлүм, үй-бүлөлөр. Маалыматтарды алгандан кийин, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмү баланын, үй-бүлөнүн келген фактысын текшерет жана зарыл болгон учурда үй-бүлөнү жазууга киргизет.
69. Балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмү турмуштук оор кырдаалда турган үй-бүлөлөр жана балдар жөнүндө маалымат базасын түзөт.

психологиялык, сексуалдык зомбулук, зордук-зомбулук же эксплуатация), ички иштер кызматкери менен бирдикте балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык белуму, бала кубелендуруучу адамдардын катышуусунда уй-буледен (ал турган мекемеден) чыгарылат жана баланы алып коюу женунде акт тузулет ейде.

Баланы тартып алуу актысы терт нускада тузулуп, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык белумунун мееру менен кубелендурулет жана ички иштер органына, ата-энелерине же аларды алмаштырган адамдарга еткерулуп берилет.

Балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык белуму 24 сааттын ичинде сотко шашылыш турде керулуп жаткан чаралар женунде маалымат берет жана баланы Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартипте уй-буледен (ал турган мекемеден) тышкары жайгаштырат. •

10 жашка толгон бала, аны уй-буледен (ал турган мекемеден) чыгарганда, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык белумунун кызматкери аны коргоону камсыз кылуунун жол-жобосун тушундурет.

65. Бала уй-буледен (ал турган мекемеден) чыгарылганда, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык белуму, ата-энелерине же аларды алмаштырган адамдарга анын аракеттерине сотто даттануу мумкунчулугу женунде жазуу жузунде билдирет.

66. Зарыл болгон учурда, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык белуму уй-буледен (ал турган мекемеден) чыгарылган баланы медициналык жардам керсетуу учуй саламаттыкты сактоо уюмуна берет.

Медициналык жардам керсетулгенден кийин, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык белуму баланы жакындарына, убактылуу камкордукка алуу менен, 6 айга чейинки меенетке же фостердик (фостердик) уй-булеге еткеруп берет, жана мындай мумкунчулуктун жоктугу, башка балдар интернат мекемесине.

Балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык белуму уй-булену турмуштук оор кырдаалдан алып чыгуу жана ата-энелер менен балдардын ортосундагы мамилелерди калыбына келтируу учун уй-буле менен иштешет.

67. Ички иштер органдары:

- балага карата орой мамилени (зомбулукту) жасаган адамдарды Кыргыз -Республикасынын мыйзамдарына ылайык административдик же жазык жоопкерчилигине тартуу боюнча чараларды керет;

баланын коомдук кооптуу абалга туш болгон жагдайлары аныкталгандан кийин, ата-энелери же аларды алмаштырган адамдар алдын алуу чараларын керуу учун ички иштер органына профилактикалык каттоого турушат;

- ата-энелер же аларды алмаштырган, балдарга терс таасирин тийгизген адамдар менен жекече профилактикалык иштерди жүргүзүүгө жана алардын балдардын укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын урматтоосун камсыз кылуу боюнча чараларды керууго;

- коомдук кооптуу абалда турган балдар жана ички иштер органдарында катталган уй-булелер женунде маалыматтарды маалымат базасына киргизууге.

68. Балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык белумдеру физикалык, психологиялык зомбулук фактысын аныктоодо же баланын негизги муктаждыктарын эске албаганда:

- баланын ырайымсыз мамиленин (зомбулуктун) бардык турлерунен коргонуу укугун ишке ашыруу;

- зомбулуктун (зомбулуктун) кесепеттери жана анын енугушу учун баланын негизги муктаждыктарын эске албай коюу женунде ата-энелер же аларды алмаштырган адамдар менен суйлешуу жүргүзүү;

ата-энелерине же аларды алмаштырган адамдарга аларды и жоопкерчилиги женунде билдирууге жана балага карата катаал мамилеге (зомбулукка) жол берилбестиги женунде жазуу жузунде эскертуу берууге;

- ички иштер органында профилактикалык каттоого туруу учун уй-булену каттоого арыз берууге жана уй-буледегу кырдаалдын езгеруусуне кез салууга.

69. Балдар мекемесинде балага карата катаал мамиле (зомбулук) жасалгандыгы женунде маалыматы бар адамдар маалыматты укук коргоо органдарына жана балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык белумуне еткеруп берууге милдеттуу.

10. Турмуштук оор кырдаалда турган баланы жана уй-булену каттоодон чыгаруу

70. Турмуштук оор кырдаалда турган баланы жана уй-булену балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык белумундегу реестрден чыгаруу учун негиз болуп теменкулер саналат:

- бала жана уй-буле учун турмуштук оор кырдаалды жараткан себептерди жана шарттарды четтетуу, уй-буле менен жеке иштее планына жана / же жеке планга ылайык балага жана уй-булеге социалдык колдоо керсетуу. баланы коргоо;

- турмуштук оор кырдаалда калган адамдын елumu (каза болгондугу женунде кубелуктун негизинде), сот дайынсыз жоголду, елду деп таануу (соттун чечиминин негизинде);

- Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралган учурларды кошпогондо, турмуштук оор кырдаалда турган баланын 18 жашка толуну;

- турмуштук оор кырдаалда турган баланын, уй-буленун Кыргыз Республикасынын чегинен чыгып кетиши.

71. Турмуштук оор кырдаалда турган бала, уй-буле башка аймакка чыгып кеткен учурда, жаңы жашаган жери женунде маалымат болгондо, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык белуму жазуу жузунде билдирууге тийиш. баланын жаңы жашаган жеринде балдарды коргоо боюнча тиешелуу аймактык болум, уй-булелер.

МаалыУаттарды алгандан кийин, балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык белуму баланын, уй-буленун келген факты сын текшерет жана зарыл болгон учурда уй-булену жазууга киргизет.

72. Балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык белуму турмуштук оор кырдаалда турган уй-булелер жана балдар женунде маалымат базасын тузет.